

Section 1. Challenges of studying Ukrainian art from ancient times to the beginning of the 20th century

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-301-2-50>

Швидюк Анастасія, аспірантка кафедри ТІМ НАОМА
(науковий керівник: доктор мистецтвознавства, професор М. Р. Селівачов)

Традиційне та наївне в народному малярстві Ярини та Софії Гоменюк

Ключові слова: народне мистецтво, наївне мистецтво, хатні розписи, Черкащина, Уманщина, сестри Гоменюк.

Anastasiia Shvydiuk, PhD student, NAFAA
(academic mentor: Doctor of Art History, Professor Mykhailo Selivachov).

Traditional and naive in the folk painting by Yaryna and Sofia Khomenyuk

Abstract: Yaryna and Sofiya Khomenyuk are talented masters of Ukrainian folk painting of the 20th century. Their achievements in art are not inferior to such well-known naive artists of the 20th century as Maria Prymachenko, Kateryna Bilokur, Tetyana Pata, Hanna Sobachko-Shostak.

Key words: folk art, naive art, house paintings, Cherkasy region, Uman region, Khomenyuk sisters.

Ярина і Софія Гоменюк – талановиті майстрині українського народного живопису другої половини ХХ ст., чий творчі досягнення є невід’ємними від народного мистецтва Черкащини зокрема та України в цілому. За естетичним рівнем творів, різноманітністю сюжетів, самобутнім й оригінальним перетворенням традиційних форм творчість Гоменюк не поступається таким відомим «наївним мистцям» ХХ ст. як Марія Примаченко, Катерина Білокур, Тетяна Пата, Ганна Собачко-Шостак.

Ярина та Софія Гоменюк – сестри, родом із села Війтівка (нині Родниківка), що біля Умані на Черкащині. Ярина народилася в 1913-му році, а Софія – у 1921-му. Ярина померла у 1982 р., а Софія – у 2001 р.. Основу творчого доробку сестер Гоменюк складають твори, виконані гуашшю на папері або картоні. Їхнє мистецтво виникло на ґрунті традицій що мають монументальний характер, а саме – хатні розписи. Творячи в такому середовищі мисткині не могли не користуватися тими формоутворюючими принципами, які давала їхня культура народного мистецтва. На нашу думку, нерозривність творчості мисткинь із традицією хатніх розписів є важливим моментом для вивчення української культури. Розписи на стінах хат – явище тимчасове і швидкоплинне, вони забілювалися майже щороку, а то й змінювалися до кожної визначної події у житті сім’ї. До того ж зараз, через зміну естетичних цінностей, хати майже ніде не розписують. І тому не складно уявити, який величезний пласт декоративних елементів просто канув у небуття. Сестри Гоменюк, хоч і у дещо видозміненому вигляді, відобразили на папері той світ традицій, який оточував їх із самого дитинства, а саме – традиції настінних декоративних розписів Уманщини, що мають свої особливості.

Народні декоративні розписи тяжіють до графіки, адже чільне місце у засобах виразності посідає лінія, а асортимент кольорів досить обмежений. Важко визначити, до якого саме виду мистецтва віднести творчу спадщину сестер Гоменюк. Це і живописна графіка і графічний живопис. Майстрині вдало поєднують засоби виразності і того, й іншого: лінію і крапку із кольором і фактурним мазком, проте в різних роботах спостерігаємо переважання одного з них. Чільне місце у творах мисткинь посідає квітка, їй приділена головна увага і вся творча енергія. Як результат – мало хто з «наївних» мистців може похвалитися такою кількістю і різноманітністю квіткових елементів, як Гоменюк, від найпростіших, до найхімерніших. У деяких композиціях навіть відчутно абстрактні або авангардні пошуки, хоча про їх спілкування із сучасним мистецтвом майже нічого не відомо.

Сестри Ярина і Софія Гоменюк були не єдиними народними майстрами ХХ ст., чия творчість відірвалася від поверхонь хатніх стін або предметів побуту і стала існувати на папері. Марія Примаченко, Ганна Собачко-Шостак, Тетяна Пата, Катерина Білокур – усі вони пройшли таку ж еволюцію творчості: від настінних розписів до станкового живопису, а їхня станкова творчість є своєрідним сплавом місцевих традицій із індивідуальним мистецьким баченням і впливом сучасного мистецтва. Проте творчість сестер Гоменюк вирізняється з-поміж інших такою великою кількістю унікальних квіткових елементів, таким оригінальним підходом до зображення квітів, такою неповторною кольоровою гамою.

